

- 2 -

- 1 -

- 4 -

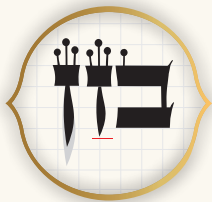
- 3 -

- 6 -

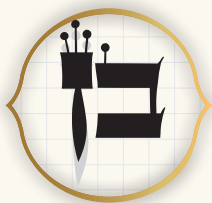
- 5 -

- 8 -

- 7 -

צורות האותיות מתוך הספר מקדש מעט מהדורת 'סימא דקדושה'

בגמרא (שבת ק"ג): 'שלא יכתוב וכו' בנויין זייניין והיינו שלא יקצר את ירך הנויין פשוטה כדי שלא תדמה לזייין. וכתב האלפא ביתא ששיעור אורך הירך לכתחילה הוא כשיעור ג' קולמוסין כדי שתהיה ראויה לעשותה ג' כפופה (ציור 1).

ובירדכי משה (סימן ל"ז ס"ק ז') כתב בשם המרדכי (רמז תתקנ"ג), שגם אם לא האריכה כשיעור הראוי לעשותה ג' כפופה כשר בדיעבד. אך במקום שיש להסתפק עליה אם היא נדמית לזייין כתבו הפוסקים שמראים לתינוק.

אלא שהחור פוסקי זמנינו שאין לפסולן קצרה על פי התינוקות שלנו שאינם מורגלים בנויין פשוטה בצורת ז' אלא בצורת ו', ואפילו אם תהא ארוכה חמש או שש קולמוסים עדיין יקראו אותה ז'. ולכן יש להזהר לעשות את הירך ארוך כראוי כדי שלא לבא לידי ספק שלא ימצא בידיו תינוק שיכריעו להיות.

וק' יש ללמוד מכאן לנהוג זהירות שלא להאריך את ירך הזייין כיון שאפילו בפחות משלשה קולמוסים עדיין היא כשרה לנויין כפופה, ואפילו בפחות מזה כבר יש לחוש שהיא דומה לנויין, ואין לנו תינוק להכריע במקום ספק.

ועל כן דאי שיש להזהר מאד שלא להאריך את ירך הזייין כלל, כדי שלא תדמה לנויין.

ויעוין בשבט הלוי (חלק ט' סימן י"ז) שכתב שאם האריך הזייין כשיעורן אין מועיל מה ששאר הנויין ארוכין ביותר (ציור 2) ללמד עליה שהיא זייין ולא נוין, דכיון ששיעורה כנויין פשוטה, דנים אותה בפני עצמה ופסולה לזייין. ויש לעיין במש"כ שם שצריך שאלת תינוק ולאורה לא שייך בזמנו תינוק לזה וכו'.

והגאון רבי משה שאול קליין שליט"א כתב בתשובה שיתכן שאפילו אם האריך ירך הזייין בשליש קולמוס יותר משיעור ג' קולמוסים הראוי לה (ציור 3) כבר הוי בכלל ספק המצריך שאלת תינוק. ויעוין בכתב יארי' (אותן ס"ק ב') שכתב לדקדק כן מהאלפא ביתא (אות ק') שכתב שצורת רגל הקי"ף היא כנויין פשוטה והיא בשיעור שני קולמוסים ומחצה בלבד, ונמצא שאפילו בשיעור מועט כזה כבר היא יותר נוין פשוטה מאשר לזייין, ונמצא שאפילו בפחות מזה יש לחוש על כל פנים שהיא דומה לנויין.

ולמעשה כתב הגרמשי"ק שם שיש להקל עד שיעור ג' קולמוסים ומחצה ולא עד בכלל, בצירוף מה ששאר הנויין פשוטות ארוכות מאד ביחס לזייין המסופקת (ציור 4) ואף שהשבט הלוי הנ"ל כתב שאין זה מועיל, היינו דוקא באופן שהיא בשיעור ג' ממש, אבל במקום ספק יש לסמוך על מה ששאר הנויין ארוכות יותר. אבל אם שאר הנויין גם הם קצרות פחות משיעור ג' קולמוסים (ציור 5) אין להקל.

וכל זה דוקא כשהאות יורדת אל מתחת לשיטה, אבל באופן שכל הכתב גבוה גם אם הנויין ארוכה כשיעור ג' קולמוסים (ציור 6) אין להכשירה לנויין וכן אין לפסול ז' כזו משום שצורת האות נקבעת על פי גובה השיטה כמבואר בירדכי נועם (אה"ע סימן ג').

אך אם ראשה עב וביחס לעובי הגג אין בירך כשיעור הראוי (ציור 7) בזה אין לסמוך על מה שהירך ארוך משאר השורה, כי כיון שראשה עב דנים אותה בפני עצמה והרי היא ז' רבתי ולא נוין.

ואם היא ארוכה כשאר הנויין הפשוטין, רק שסמוכה אצל פ' (ציור 8) שדרכה להיות ארוכה מהשיטה ומשום הכי נדמית לזייין, כתב המקדש מעט (ס"ק נ"ז) שהיא כשרה [ורק אם קיצר אותה מאורך שאר הנויין] שבאותו הכתב אז צריך לשאול לתינוק. אבל האיבני נזר (חלק אור"ח סימן י"א) כתב שהיא פסולה מטעם אחר, דאף שהאות בפני עצמה כשרה, אך משמעות התיבה משתנית שהרי היא נקראת 'פז', אך אפשר לתקן ולהאריכה שלא כסדרן כי אין חיסרון בעיקר צורת האות רק במשמעות התיבה. אך בשו"ת ר' אליהו גוטמאכר (סימן ה') פוסל בזה אפילו ע"י תיקון.

ולדינא כתב המשנת מרדכי (צורת אות נוין פשוטה אות ט') בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דיש להחמיר כשיטת האיבני נזר ולתקן.

1. ומבואר בדבריו בפנים להדיא דפוסל רק באופן שכתבו התנין בצורת זייניין קטנים ולכן הוא כמות יתר בין השיטין אבל אם עשו תנין שהם קוין ישרים שאינם בצורת אות און לפסול שאין זה אות בין השיטין. וע"י בשו"ת באר עשק שישב ע"פ"ז מנהג העולם שכותבים תנין פשוטים כמו קוים ישרים בלי צורת זייניין ולא חוששים להצריכין זייניין לתנין כדי שאם לא יגעו התנין לאותיות לא יפסל הס"ת. עיי"ש.

>> המשך מעמוד קודם

~ הלכה למעשה ~ תרגום הדינים העולים לשאלות מצויות

שאלה:

מעשה שהיה בקופר שטעה ושכח לכתוב אות אחת וכגון שכתב את המילה 'ענין' בסוף פרשת 'שמע' חסרה - **לִינִי**, ורק לאחר שגמר את כל הפרשה וכתב **וּכְתַבְתֶּם עַל מִצְוֹתַי בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ** - שם לבו לטעות.

אך הסופר הלז התעצל למחוק את כל האותיות שאחרי הטעות, ולכן מצא 'עצה חסכונית'. הוא התחכם ומחק ה' הפשוטה של תיבת 'ענין' והמשיך ומחק רק חצי מכל אות, כך - **לִינִי** **וּכְתַבְתֶּם עַל מִצְוֹתַי בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ** וטען שכעת הוא יכול להשלים את האות ה' החסרה ואין בכך חיסרון של 'שלא כסדרן' מכיון שהאותיות המאוחרות אינן כתובות בשלימותן ואין להן צורת אות.

תשובה:

מעשה מעין זה הובא ב'קסת הסופר' (סימן ט' לשכה"ס ס"ק ג') שכתב שנראה להחמיר לתקן באופן זה והיא עצה נכונה. וייסד דבריו על מה שכתב הפרי מגדים (פתיחה לסיומן ל"ב) להקל במקצת אות שנכתבה 'שלא כסדרן' וס"ל שגם באופן זה שכבר נכתבה כל האות 'שלא כסדרן', אך כיון שחזר ומחק שוב חזר דינה להיחשב 'מקצת אות' ולדעת הפרי מגדים' גם ככה"ג יש להכשיר. אך יש מהאחרונים שחלקו על הפרי מגדים והתמירו ב'מקצת אות שלא כסדרן' [כן דעת האיבני נזר (אור"ח סימן ט' - י') ועוד אחרונים], אמנם ה'משנה ברורה' (בהקדמת ה'משנת הסופרים') נקט בפשיטות כדעת הפרי מגדים, ולמעשה בשו"ת 'שבט הלוי' למרות שנוקט לדינא כהכרעת ה'משנה ברורה' שהכשיר בזה, אך הוא נוזף בחריפות בסופרים שמסתמכים להקל בדין זה נגד האיבני נזר'.

לצלר אומן

טיפ לשיפור הכתיבה לסופר מאת הרב אברהם ליפץ

על מנת להשיג כתיבה נוחה ויציבה צריך להבין קודם כל את הפיזיולוגיה של הגוף ואת הקשר הישיר שבין נשימה נכונה ליכולת להפעיל מוטוריקה עדינה [תנועות היד, האצבעות והקולמוס].

בתהליך הנשימה ישנם שני שלבים: שאיפה (הכנסת אוויר) נשיפה (הוצאת אוויר).

על מנת להפעיל מוטוריקה עדינה בצורה מיטבית, הגוף חייב להתמלא בחמצן במלואו, החמצן צריך להגיע ממש עד קצות האצבעות.

ישנה טעות נפוצה, רבים חושבים שהחמצן נכנס לגוף בעת הנשימה, אך האמת היא הפוכה - רק בעת הנשיפה הגוף מקבל בפועל את החמצן. מדוע?

בזמן שאיפה:

- הגוף מפעיל את שרירי בית החזה, הגב והצוואר כדי להרחיב את הריאות.

- פעולה זו דורשת אנרגיה, כלומר: שורפת את החמצן שכבר קיים בדם.

- השרירים לא מקבלים חמצן - אלא מבזבזים אותו.

- בנוסף לכך, פלג הגוף העליון זז, הכתפיים עולות, היד נמשכת אחריה, וכך היד בעקבותיה.

מה שפוגע ביכולת לכתוב קו ישר כשכף היד בתנועה.

לעומת זאת בזמן נשיפה:

- הגוף אינו מתאמץ - הוא רק מרפה את השרירים. הצלעות והסרעפת צונחות כלפי מטה.

- תאי הדם מתרוקנים מהחמצן הדו-חמצני, וקולטים חמצן חדש.

- זה הרגע שבו הדם מעביר חמצן לשרירים - עד קצות האצבעות.

- היד נשארת יציבה, למרות שהכתף יורדת, כף היד נשארת במקומה.

מה שמאפשר למתוח קו אופקי ישר, אחיד, ויציב, לכן הדרך הנכונה היא למתוח את כל הקווים האופקיים כלומר - גגות ומושב, אך ורק בעת הנשיפה.

ואילו את קווים אנכיים ניתן לכתוב גם בזמן שאיפה, כי תנועה זו אינה תלויה בנשימה, היא מתבצעת בכוח הכובד. זהו קו ישר טבעי שנוצר מניפיליה חופשית של היד. וגם כאשר פלג הגוף העליון מעט בתנועה היד עדיין נמשכת ישר כלפי מטה.

דעיקר טעם הרמ"ע לפסול הוא משום עצם חסרון התגין, אלא דלרווחא דמילתא הוסיף שגם לדעת המכשירים בלי תגין יש לפסול מדין אות יתר בין השיטין, אבל לדידן דקיי"ל להכשיר אותיות בלי תגין, אין לפסול אפילו אם התגין מופסקים מעיקרא.

והנה הגידוה"ק שם מסיק שאם נכתבו התגין מופסקים בשעת כתיבה יש לחוש לסברת הרמ"ע לפסול משום אות בין השיטין, ולכן אין לבדוק על תפילין שנכתבו מעיקרא עם תגין מופסקים. אבל אם נפסקו לאחר כתיבה, יש לצרף את שיטת המאירי שמזעזע מה שהתנינו מכיר שיש כאן תגין למרות ההפסק, לדעת המכשירים בלי תגין, שהרי באופן זה גם הרמ"ע מודה שאין לפסול מדין אות בין השיטין, ואף אם נאמר שהצריך על כל פנים תיקון אך לא גרע מאם לא עשה תגין כלל, ולכן בשעה"ד כשאין לו תפילין אחרים יש לסמוך על המכשירים לבדוק על תפילין אלו.

ונראה שהוא הדין לגבי ס"ת שנמצא בו תג מנותק מתחילת הכתיבה ודאי אין להוציא ס"ת כזו, דאפי' ס"ת בלי תגין כלל כתבו האחרונים שאין להוציא, וכ"ש בתג מנותק שחמיר טפי שהוא יותר מדין אות בין השיטין. אך אם ניתק התג אחר הכתיבה יש לדון בזה, דאף שגם הרמ"ע מודה שאין כאן פסול של אות בין השיטין, מ"מ יש לומר דלדידן דלא קיי"ל כהמאירי הרי אין כאן תג והוה כס"ת שאין לו תגין שאין להוציא לתחילה, ועוד שלפי פירוש הגידוה"ק שמה שהיקל הרמ"ע בנפסק אחר הכתיבה הוא רק משום דס"ל כהמאירי, וא"כ לדידן דלא סמכין אמאירי א"כ גם בנפסק אחר הכתיבה יש לפסול לכ"ע משום אות בין השיטין, וגרע מחסרון תגין שהכריע השר"ע להכשיר. אמנם מאידך גיסא יש צד קולא קצת שהרי גם לדעת הפוסלים בחסרון תגין, יש לצרף את שיטת המאירי שההפסק אינו פוסל את התגין ונחשב שיש כאן תגין. והנה להכרעת הגידוה"ק שהתיר לבדוק על תפילין אלו כשאין לו אחרים, יש לדון דש"ד להוציא ס"ת כזו דגבי קריאת התורה קיל מברכה על הנחת התפילין, שהרי יש לצרף דעת הרמב"ם בתשובה שאפשר לקרות אפילו בס"ת פסול, וצ"ע למעשה.

ואם ההפסק באמצע התג ומתחתיו יש תגין קטנים מחוברים לאות, לאורה אין כאן חשש חסרון תגין. אך אם אירע כן בתחילת הכתיבה גם בבידוד דיון יש לחשוש לפסול משום אות בין השיטין. אבל להבנת האחרונים הג"ל שהרמ"ע איל בשטת המחמירים בחסרון תגין, א"כ בהנידון דידן שיש תגין, כשר כמו שהוא ואין צריך תיקון. אך קשה להקל שלא לתקן נגד המ"א והמשנ"ב שהעתיקו את דברי הרמ"ע משום אות בין השיטין. אבל אם נפסקו התגין לאחר הכתיבה בזה קיל טפי, שהרי רק להבנת הגידוה"ק ברמ"ע יש להחמיר בזה לדידן, ואולי יש לצרף להקל כשיטת המאירי שהכשיר בכה"ג.

ובאופן שדהתה שחרותם מחמת יושן וכדומה, מסתבר לומר שאין כאן חשש אות יתר בין השיטין, שהרי ניכר לכל שהם חלק מהאותיות, ואין כאן שום אות יתר. אלא שאם השינוי הוא למטה במקום חיבור התגין לאותיות יש כאן חשש של אות בלי תגין אלא דיש לצרף דעת המאירי שמחשיב את האות אילו יש בו תגין להשי' שהכשירו אותיות בלי תגין, וכן יש לצרף דעת החתם סופר שהכשיר בדיו שדה מראיתו מחמת יושן, ויש לדון להחמיר להוציא ס"ת כזו לתחילה. [וכ"ז אם הדיו דהה מחמת יושן אבל אם הפסקים אלו היו אפורים מתחילת הכתיבה כמו ששכיח טובא [נבסר כשנעשו ע"י מתייג] אז חמיר טפי שחשב כאות שאין בו תגין [אע"פ שלא נחשב כאות בין השיטין] ואם השינוי הוא באמצע התג באופן שיש תגין סמוכים לאות לאורה אין צריך שום תיקון, שאין כאן חסרון תגין, וגם אין שום חשש של אות יתר בין השיטין כיון שניכר לכל שהוא חלק מהאות. ודו"ק.

הנה שכיח טובא שישנם תגים מופסקים או שברבות הימים נעשים חומים או אפורים, באמצעם או למטה במקום חיבורם לאותיות, ויש לברר האם הם פוסלים את הסת"ם או לא.

ראשית צריכים לברר דין סת"ם שאין להם תגים כלל, והנה בדבר זה נחלקו הראשונים והאחרונים, ולהלכה נפסק בשר"ע (סי' לו סעי' ג') דכשה, אמנם דעת הב"ח והגר"א להחמיר בזה, והכריע המשנ"ב (סי' ט"ז) דנכון לחוש לדברי המחמירים ולתקנם. ולכן לדינא ס"ת שחסרו בו תגין אין להוציא לקריאת התורה. יעויין במשנת הסופר (סימן ה' סי' קפ"ח).

אמנם יש לדון בדין תגין שמופסקים מהאותיות, והנה ראש המדברים בנושא זה הוא שו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' י"ח) שכתב שאם מעיקרא לא נגעו התגין בגוף האותיות פסול אף לדעת המכשירים בלי תגין, דהא חמיר טפי משום שהתגים המנותקים נחשבים כיתרון אות קטנה בין השיטין, ומסיק דאם כתבו סופר מומחה אפשר לתלות שפירדו אחרי שנכתבו ונעשו בהכשר. והובאו דבריו להלכה במג"א (סימן ל"ו סי' ק"ג).

והנה מש"כ הרמ"ע שאם נכתבו מתחילה מופרדים מגוף האותיות גרע מהיכא שנכתבו בכשרות ואח"כ נפרדו, צ"ב דמה נפק"מ לגבי פסול אות קטנה בין השיטין, אם נכתבו מעיקרא בפסול או שנפסלו אח"כ. ועייין ביד אפרים (סי' לו סעי' ג') שביאר דבריו דבאופן שהתגין מופסקים מלכתחילה הו"ל כאות שנכתבה בפסול, ועל כן לא מועיל להברר אח"כ לאות. משא"כ כשנכתבו בכשרות ונפרדו אח"כ, מוה"י לחברם מחדש.

ועייין בגידוה"ק (סימן ל"ו סי' א') שכתב דלדברי הרמ"ע אליבא דידן אפרים גם בס"ת לא מהני לחבר התג המופסק מעיקרא. דדין נכתב בפסול נאמר גם בס"ת ולא רק בתו"מ. והקשה על דבריו דהרי כל תג שמתחיל לכתבו מלמעלה למטה למה לא ייחשב כנכתב בפסול, ואין מהני לחברו לאות. ועיי"ש שדקדק מלשון הרמ"ע שאין לחלק בין סונתו לחברו לאות או לא. ועוד הקשה שלא מצינו שכשיש הפסק באות לא יהיו לחבר אח"כ אפילו באופן שנעשו [כגון צ' שנעשו י' ב] רק משום שלא כסדרן ולא מדין נכתב בפסול.

ועל כן ביאר סונת הרמ"ע באופן אחר, דדאי מהני תיקון לחברם לאות גם כשמעיקרא נכתבו מופסקים, ומה שכתב הרמ"ע שאם נכתב ע"י מומחה תלין שנפרד אח"כ, סונתו שבכה"ג הם כשרים כמות שהם בלי תיקון. והוא לשיטתו דאילו בשיטת המאירי שאין פסול 'גולם אחד' בהפסק באות שנעשה אחרי הכתיבה, והאות כשרה כמו שהיא בלי תיקון ע"י תינוק, והוא הדין אם נפסקו התגין לאחר כתיבה כשר בלי תיקון ואין כאן אות יתר בין השיטין שהרי רואים שהתג הוא חלק מהאות. משא"כ אם התגין מופסקים מלכתחילה הוי אות יתר בין השיטין ולא מהני תינוק לצרפם. והעולה מזה דלדידן דקיי"ל דלא כהמאירי, אין להקל אפילו בנפסק התג אחר הכתיבה, דלדידן יש לפסול אפילו בכה"ג משום אות בין השיטין.

אמנם מצינו באחרונים [שו"ת זכרון יוסף ובגר"ז ובמחז"ש], שביאר שהרמ"ע שפסל בתגין שנפסקו אילו בשיטת הפוסלים בחסרון התגין, אך להכרעת השר"ע שאין לפסול אותיות בלי תגין, אפילו אם לתחילה היו התגין מופסקים כשר. וכבר תמה על דבריהם הקסת הסופר (סימן ה' לשכ"ה כ"ח) דברמ"ע עצמו מנבאר להך, דזהו תורף חידושו שגם אליבא דהמכשירים בלי תגין יש לפסול בתגין שנפסקו משום אות יתר בין השיטין. וכן תמה על ש"י זו הנצי"ב בשר"ת משיב דבר (ח"א סי' ז').

אמנם בגידוה"ק שם ביאר דברי הזכרון יוסף והגר"ז שהבינו

מהנעשה בסטאמ"פ

קורס הגהה חדש בירושלים

בשורה לציבור שוחרי הסת"ם!
בסייעתא דשמיא אנו זוכים לפתוח
מחזור תשיעי של הקורס ההגהה
הנחשב שע"י מכון סטאמ"פ.

קורסי ההגהה שע"י מכון סטאמ"פ
כבר התפרסמו ביעילותם כשרוב כלל
המשתתפים יוצאים עם תעודת מגיה
מוסמך, ומקבלים את כל הידע והכלים
הנצרכים כדי לשמש במלאכת קודש זו.
הקורס מצטרף לשני קורסים האחרים
שמתקיימים בימים אלו בערים בית
שמש ומודיעין עלית ולקורסים נוספים
אשר הסתיימו בעבר בהצלחה כבירה.

הקורס יימסר ע"י הגאון רבי
יעקב אליעזר זיונס שליט"א,
מגדולי המורים בתחום, הידועה בצורת
ההגשה הייחודית והבהירה שלו.
הקורס ייפתח בעזה"ת ביום שלישי ט' שבט
בבית מדרש נעים ומרווח באזור גאולה.
לפרטים ניתן לפנות למשרדי סטאמ"פ -
1800-20-1151

הכשרת מגיהי סת"ם

ירושלים

הקורס ימסר ע"י
הגאון ר' יעקב אליעזר זיונס שליט"א

הקורס כולל:

שימוש מעשי

לימוד ההלכות

תעודת הסמכה בסיום הקורס בהצלחה

הקורס יתחיל ביום שלישי - ט' שבט תשפ"ו

ימי שלישי ורביעי
בשעה 20:00

ישיבת אהבת שלום
רחוב רבי נחמן מברסלב 9
ליד כיכר השבת

בראשות ובפיקוח הרבנים הגאונים

הגאון ר' משה אורי בלי שליט"א | הגאון ר' חיים שפרלינג שליט"א
הגאון ר' יעקב אליעזר זיונס שליט"א | הגאון ר' ראובן מנדלביץ שליט"א
הגאון ר' דן בריקר שליט"א

1800-20-1151 לפרטים:
a1800201151@gmail.com

תמונות הסוגייה

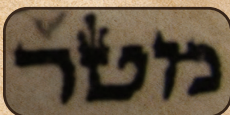
תמונות עדכניות מ'לשכת ההגהה' של סטאמ"פ

**האם אפשר
לתקן שלא
כסדר?**

תשובות למדור זה ניתן לשלוח למייל:
s800201151@gmail.com [צ"ע בשורת הנושא 'תמונת הסוגייה']
תגובות נבחרות יפורסמו בעז"ה בגליון הבא.

תגובות למדור תמונת הסוגייה מגיליון ט"ז:

האם הרי"ש כשרה או שנשתנית לדל"ת?

א. יש לדון זה נחשב אפילו כמו עקב או לכל הפחות זווית
חדה [התמונה מעט מטושטשת] צריך לראות את המקור.
ב. צריך לשאול תינוק אבל תינוקות בימינו אינם מכירים ד'
בלא עקב ולכן - לא יהיה מטר.

מטרת המדור היא לעורר לב המעיינים התגובות לשאלות אינן
מביעות את עמדת סטאמ"פ ו/או רבני סטאמ"פ.

סטאמ"פ הינו ארגון ראשון מסוגו העוסק בפיקוח על מוצרי סת"ם. מוצרי הסת"ם שתחת פיקוחנו נכתבים ע"י סופרי-סטאמ"פ,
עם קלף ודיו שמאושרים על ידינו, עוברים הגהה כפולה על ידי שני מגיהי-סטאמ"פ ושתי הגהות מחשב, ולבסוף מאושרים ומוחתמים
על ידינו. ארגון סטאמ"פ פועל ללא מטרת רווח ועומד תחת עינם הפקוחה של גדולי הרבנים בתחום הסת"ם.

אישור והחתמת מוצרי סת"ם | לשכת הגהה | הכשרת מגיהים | בית הוראה | ליווי סופרים
שעות קבלת קהל בבית ההוראה: א-ה 15:15-15:45 שמואל הנביא 90 ירושלים.

מספר טלפון: 1800201151 | מייל: s800201151@gmail.com

להרשמה לקבלת העלון לחץ כאן <<